

En het doel van het viervoudig verhaal bij de Evangelisten, is geen ander, dan om iets van de *ontroering* ook in uw hart teweeg te brengen, opdat ook gij iets van de *kracht zijner opstanding* zoudt verstaan.

Er heeft bij het geopend graf van Jezus geen hemelsch vuurwerk voor één ooggenblik geschitterd, om zóó weer te verdoven, maar er is een gloed van hemelsch vuur ontstoken, bestemd om eeuwiglijk uit te stralen; en eerst als ge ook zelf van dien gloed de koestering in uw ziel ervaart, werd Jezus' opstanding ook voor u *levende werkelijkheid*.

Natuurlijk straalt die gloed des levens van Jezus zelf uit. Uit zijn hoogheiligen persoon. Naar ziel en lichaam beide. Of wilt ge, dieper nog, uit de Goddelijke majesteit die in heel zijn menscheit natuur doordringt, en haar zelfvernieuwing in den dood te boven kwam en overwon.

Uit zijn volheerlijk triomfeeren over graf en dood.

Maar zulks ging dan toch niet buiten de natuur en niet buiten de schepping om. En gelijk in *Elfrath's* velden het engelheer Gods lof komt zingen, en in *Gethsemane* de engelen Jezus komen dienen, en straks bij zijn opstaan hemel engelen zijn geleide vormen, en eveneens in den dag des oordeels Christus met al zijn heilige engelen *gerichte* zal verschijnen, zoo nu is er engelenbemoediging ook als Jezus uit het graf *verrijst*.

Gelijk een geweerhaakte bliksemsstraal, die op tien passen afstand van u in den grond slaat, en u het gezicht verblindt, zóó was die plotselinge engelverschijning voor de Romeinsche soldaten, die bij het gesloten en vastgelegd graf van Jezus op wacht stonden.

Zelfs dreunde de plek waarop ze stonden, bij zijn neerstrijken, een ooggenblik onder hun voet.

En toen ze, na door dat heider ongedachte schijnsel verrast, en door dat dreunen van den grond ontzet te zijn, uit dat lichtschijnsel een gestalte, als eens menschen, gehuld in een sneeuw-wit glanzend gewaad, voor zich ontdekten, toen overviel hen angstige vrees, groote verschrikking maakte zich van heel hun persoon meester, en de uitwerking was dat ze *verden als dooden*.

Toen stoven ze uiteen, en kwamen meer dood dan levend te Jeruzalem bij het Sanhedrin aan. Aan dapperheid faalde het hun niet. Tegen een oppermachtig vijand stelden zij zich den strijd hebben opgenomen, en liever op de plek dood gebleven, dan van hun plek en plaats geweken zijn.

Maar bij dat graf werkte een macht uit een *hogere wereld*.

En daartegen hielp geen zwaardslag. En, *als dood geworden*, zijn ze gevloden.

Zoo zijn de Romeinsche soldaten verschrikt geworden; maar niet Maria, en niet de Magdaleensche.

Ook haar beving wel aanvankelijk ontroering, maar toch *zij vloten niet*.

„Vreest gijlieden niet,” spreekt haar de engel stillend toe, *verrijzen niet, want ik weet, dat gij zoekt Jezus, die gekruisigd was.*”

Dat maakt al het verschil.

Wie, gelijk de Romeinsche soldaat, bij het graf, alle teederder band aan Jezus mist, schrikt, en moet schrikken, zoodra de macht der hogere wereld voelbaar wordt. Maar, omgekeerd, wie aan Jezus banden der liefde en banden des geloofs heeft, wie Jezus *zoekt*, die *soekt* ook die hogere wereld, en als de eerste ontroering voorbij is, doet die hogere verschijning hem zalig, hem weldadig aan; en daarom deimen de Maria's niet.

Haar *leefte* de *ziel* op door diezelfde engelverschijning, die de anders zoo dappere soldaten als *dooden deed worden*.

En dit was meer dan een feit, hierin school *profete*.

Die soldaten vertegenwoordigden bij Jezus' graf het inbegrip van de verbaazingwekkende macht, die toentertijd in het *Romeinsche keizerrijk* de wereld overheerde.

Die Maria's de Magdaleensche daarentegen het Koninkrijk Gods, het volk dat onder Jezus als Koning zou optreden, en onder dien hemelschen Veldheer, den kamp om de wereld tegen die ontzettende macht der wereld zou opnemen.

En toen is het hard tegen hard geslagen.

Geen geweld is gespaard, voor geen wredeheid teruggekeind, bloed is vergoten.

Tot ze stielen op elkander, Rome's keizer met zijn onafzienbare *legioenen* en Jezus met zijn *martelaren*.

En wat anders was ook hier het einde, dan dat, toen de worsteling ten einde liep, niet enkel Rome's heerschaar, maar heel Rome's macht, ja, de keizers zelve met hun geweld en hun woede *als dooden waren geworden*, en dat de heerschaar van Jezus, het leven in de ziel dragend, in die zichzelf ontkinnende wereld een nieuw, een edeler, een rijker *leven* heeft ingestort.

Wat waren die Maria's, naar maatstaf van geweld, bij de onoverwonnen krijgers van Rome vergeleken?

Een slag met het zwaard zou ze hebben neergeveld.

En toch hebben *niet* die soldaten, maar hebben *de Maria's* het gewonnen, omdat Jezus, die verrees, in en door haar wrocht.

Jezus, in zijn verrijzen zelf, voor Rome's keizer *ten val*, en voor de Maria's *ter opstanding* geworden.

De reuke des doods ten doode, en de reuke des levens ten leven, ze staan ook in die soldaten en in die Maria's lijnrecht tegenover elkaar.

Van den kant der wereld is toen in verzinning heil gezocht. Er is op verzonnen, dat de discipelen Jezus' lijf gestolen hadden. En dank zij die leugen ademde men in den kring van het Sanhedrin en de Hoofdwacht weer op.

En zoo heeft ook de kritiek in onze eeuw het aangelegd. Ook zij heeft er op verzonnen, dat de verklaring in de discipelen lag. Nu niet in hun opzettelijk bedriegen van anderen, maar in hun *zelfbedrog*.

Met die verzinning omtrent hetgeen de discipelen zouden verzonnen hebben, dacht men toen ook in deze kringen van Jezus' Verrijzenis af te zijn.

En zie, ook hier weer dezelfde uitwerking, en nogmaals de reuke des doods gekomen over wie voor de Verrijzenis van Jezus niet boog.

Of is het niet een reuke des doods, die heel deze kringen aangreep, als ge ziet, hoe ze in geestelijke dorheid en jammerliken twijfel nu reeds hun eerst zoo vurig enthousiasme gebelucht hebben, en hoe ze de menigte, als wier leidlieden ze zich opwierpen, zien aflopen op de paden van zinlijkheid en van het geldgevoel.

En daartegenover ook nu de reuke des levens weer onder de getrouwen van Jezus uitgegaan.

Hun geloof aan Jezus' Verrijzenis niet wankelende maar vaster staande dan ooit. Hun getal toenemende. Hun inzichten verhelderend. Hun invloed wassende. En in ons dagen de Verrijzenis van Immanuel in een diepte van be-

teekenis gepeld, waaraan zelfs in de dagen onzer vaders niet gedacht werd.

Zoo heerscht nu Jezus, hij die macht had ontvangen *het leven te hebben in zichzelve*, en daarom het leven uit den dood herwon, en ook u het *leven in den dood* uwer zondige existentie kan doen werken.

En nu is het Paascheest niet een feest des tijds, waaraan die uitstraling van het leven van Jezus voor uw ziel gebonden is.

Die levenskracht van Jezus gaat bij dagen en bij nachten uit, en wie waarlijk Gods kind wil zijn, poogt *dagelijks* in de werking van die levenskracht op zijn hart te roemen.

Maar ook zoo houdt de terugkeer van uw Pascha toch een eigen zin en beduidenis.

Ge kondt verslapen zijn. Er kon weer een reuke des doods over uw ziel zijn getogen. En voor wie er zoo aan toe staat, weerklinkt in de prediking van het Paascheest dan toch een doordringende roepstem, om die levenskracht, die in Jezus is, weer te zoeken, ernstiger met heel de ziel zijn God om de inwerking dier hogere levenskracht aan te loopen.

Want hoed u voor uw ziel, dat ge uzelf niet blind maakt voor het onolochenbaar feit, dat elk opnieuw doorleefd Paascheest u of tot meerder levenskracht verhoogt, of in bedenkelijke dorheid van ziel doet terugzinken.

Die dorheid van ziel nu is ook een reuke des doods.

En, helaas, er zijn er ook onder Gods lieve kinderen, die wel vroeg of laat weer wakker zullen worden, maar die nu al den indruk maken, *dat ook zij als dooden geworden zijn*.

Amsterdam, 16 April 1897

Register op E Voto.

Overmits thans tot het afdrukken van het Register moet worden overgegaan, zij het ons vergund de Abonnenten op de *Herant*, die zulk een Register tegen den prijs van f 0.75 verlangen te ontvangen, uit te noodigen, bij de abonnementsgelden van 1 April die f 0.75 over te zenden.

Er kan geen zekerheid geboden worden, dat daarna nog exemplaren beschikbaar zullen zijn.

Kerkelijk dispuut.

Het scheen sommigen vreemd, dat we een vorig maal aarieden, bij aanraking met predikanten en leden der Ned. Herv. kerk, voorschands het kerkelijk dispuut te laten rusten.

Daarom thans een kort woord van reken-schap.

In kerkelijke positie staan we nu eenmaal feitelijk tegenover elkander.

Wij hebben een weg verkozen en plichtmatig geacht, dien zij afkeuren; en omgekeerd volhouden zij in een weg, die even bevestigd afgekeurd wordt door ons.

Kerkelijk-instituut hebben we alzoo met elkander geen gemeenschap. En zoodra men nu, beiderzijds uit zijn eigen kerkelijke positie saamkomende over die kerkelijke quaestie, in engeren zin, aan het disputeren gaat, dan weet men vooruit wat gebeurt. Dan is men van beide zijden op zijn *qui vive*, om de tegenstelling toch vooral scherp te zetten, niets toe te geven, en krap te gaan staan.

Einde waarvan is, dat men geen stap elkan-der nader komt, dat de liefde verkoudt, dat men alle gevoel van gemeenschap tot zwijgen brengt, en veelal uiteengaet nog verder van elkander af, dan toen men begon.

Nu maar daarom zulk een teeder dispuut wel niet altoos gemeden worden. Als men ons aanvalt, moeten we voor de waarheid pleiten. En ook kan het plicht zijn op anderzinsconscientie te werken, of ook hun de oogen voor den onhoudbaren toestand, waarin ze verkeerden, mochten opengaan.

Maar wie het laatste bedoelt, en alzoo uit de liefde wil werken, behoort dan toch zijn middelen zoo te kiezen, dat hij niet zelf alle kans afsnijdt om zijn doel te bereiken.

En als men nu vooruit weet, dat een rechtstreeksch dispuut over de kerkelijke quaestie de conscientie niet verteedert, maar veeleer afstompt, wie zal dien weg dan verkiezen?

Bij alle dispuut geldt het als vaste regel, dat men het verst komt, indien men begint met duidelijk voelbaar te maken, waarin men het eens is, en dan van daaruit verder poogt te komen.

Nu is er, o, zooveel waarin wij het met deze broederen eens zijn. Haast kan men zeggen, *in alles*, uitgenomen de practijk der kerkelijke verhoudingen.

En zelfs daarin gaan we nog een goed eind saam.

Beiderzijds toch wordt erkend, dat de toestand in de Nederlandsche Hervormde kerk *niet goed* voor God is; dat die toestand in lijnrecht strijd is met den eisch der Gereformeerde beginselen; en dat het op den duur zoo niet blijven kan.

Ja zelfs geeft men ons toe, dat een *omgeaan* der Haagsche Synode, in dien zin, dat de Ethisch-Irenischen meester van den toestand zouden worden, geen de minste kans biedt, om de Gereformeerden in het Genootschap te brengen waar ze wezen moeten.

Mits men de kerkelijke positie, die men over en weer inneemt, voorschands buiten het debat late, is er alzoo niet alleen een saam bidden, maar ook een saam spreken, een saam onderzoeken, een saam studeren mogelijk.

Dit hokte een tijdlang, toen de ouden zich óf opsloten in hun tenten, óf in anti-nomianisme terugtrokken; maar dit hokt niet meer nu de jongen weer een veer van den mond durven blaazen, en ook enkelen onder de oudere broederen tegen den anti-nomianischen weg in verzet komen.

Om die reden luidde ons parool: Spreek nu voorschands met deze broederen eens niet over de kerkelijke positie, maar daal met hen in de diepte der Gereformeerde beginselen af.

Mystiek of middellijk.

De les door het Barebone-parlement in de historie gegeven, is duidelijk.

Mystiek is kostelijk, maar mystiek mag niet in de plaats treden voor wat ons den eisch stelt van studie en goed beleid.

Hiermede is aan het goed en heilig recht der mystiek in niets te kort gedaan. Erkend blijft, dat er werkingen van den Heiligen Geest plaats grijpen, waarbij de mensch gansch lijdelijk verkeert, en niet anders dan lijdelijk verkeerden kan. Erkend blijft ook dat er onder de beoefening van Oud en Nieuw Testament rechtstreeksche aanwijzing door de Urim en Thummim, en evenzo rechtstreeksche openbaring door profeten en apostelen plaats greep. En erkend blijft niet minder, dat er in het bestel Gods over en in ons leven een leiding bestaat, die van achteren betere wijsheid blijkt te zijn, dan al ons zinnen en peinzden. Dit alles nog geheel afgescheiden van de verborgen mystiek des harten, die alleen de persoon zelf voor zijn God en met zijn God kent.

Het komt dus niet in ons op ons tegen de mystiek vijandig te willen overstellen. Calvinisme zonder de mystiek als verborgen levensadem, is ons een verkoolde diamant.

Maar wel dient zorg gedragen, dat de grenzen geëerbiedigd blijven.

De mystiek toch heeft haar *eigen* terrein, maar niet *alle* terrein is haar. En wie de mystiek in de plaats schuift, voor wat God op ander terrein als regel heeft gesteld, vervalt uit geestelijke traagheid in zonde van ongehoorzaamheid.

Wie op vreemde bergen wil omdolen, behoeft een gids, en wie nu in plaats van een gids te nemen, zegt: „Ik zal God bidden, en die zal mij wel leiden”, heeft het zichzelf te wijten, zoo hij verdooit, verongelukt en omkomt.

Een veldheer, die zich het leger en in dat leger het lot des vaderlands niet toevertrouwd, is verplicht, eer hij slag zal leveren, nauwkeurig den vijand te verkennen, zijn positie op te nemen, zijn sterkte na te speuren, en te onderzoeken hoe hij, naar krijgs-mansregelen te overwinnen is. En een generaal, die in plaats van deze onderzoeken, naar vaste orde, uit te voeren, tot zich zelf zeide: „Laat ons in den krijgsraad liever bidden, dan zal God ons wel leiden,” zou den kogel krijgen, en ten volle verdiend hebben ook.

Zoo mag men de zaken van het land, niet aan eigen mystieken zin opofferen.

En zoo is het in alle ding, waarin gewichtige beslissingen moeten worden genomen, zoodra de mogelijkheid bestaat, om door duchtig onderzoek, degelijk beleid, en vaste orde, de noodige uitkomst te vinden.

In al die gevallen, mag men niet studie en onderzoek, orde en beleid op zij zetten, om gemakzuchtig op den stroom van de mystiek te gaan drijven, maar is *vroem* alleen hij, die ook bidt, zeer zeker, maar na geboden te hebben, den verordenden en geordeenden weg der middelen inslaat.

Die studie en dit beleid op zij te willen zetten, en *in plaats daarvan* te gaan bidden, in het honderd te gaan spreken, en dan te wauen dat God zelf uit dien chaos wel orde zal scheppen, valt onder de straf van den regel, dat „gehoorzaamheid beter is dan offerande”, en is van Gereformeerde zijde steeds als contrabande afgewezen.

Niet natuurlijk, alsof het gebed kon worden nagelaten, en alsof het er niets toe deed, in wat stemming des geestes men verkeerde. Het spreekt wel vanzelf, dat als ons *ik* niet in de gemeenschap met zijn God ingaat en blijft, we bloot staan voor het gevaar, om met blindheid geslagen en door boezen hartstocht vervoerd te worden.

Doch daarover loopt thans het geding niet. We spreken thans niet over de stemming der gemoederen, maar over de studie die moet aangewend en het beleid dat gescherpt moet worden, en constateeren alsdan dat het gebed, of het zoeken van de gemeenschap des Heeren nooit voor die studie en dat beleid in de plaats kan of mag treden.

Ook dat men niet enkel persoonlijk voor zichzelf, maar evenzo gemeenschappelijk in vergaderingen bidt, is een mystieke actie, die niet genoeg kan worden aanbevolen. Ook saam moeten we weten dat we voor God staan, en ook saam hebben we Hem den prijs zijns Naams te geven.

Maar als nu aldus en een iegelijk persoonlijk door het stil gebed, en allen saam door gemeenschappelijk gebed, zich Gode gehelijk hebben, moet er dan worden *gewerkt* in het *zweet des aanschijns*, of wel kan men dan volstaan met vrome opwekkingen, er als op toespreken, om voorts te verwachten, dat God dan *het werk* wel doen zal te midden van onze ordeloze lichtvaardigheid?

Zóó staat de vraag, niet enkel voor een Synode, maar in alle menscheitlijke zaak van gewicht.

En nu is dit maar het zonderlinge, dat, als het een creditvereeniging, of een vennootschap, of een erfenis geldt, alle leden zonder onderscheid het er over eens zijn, dat hier geen mystiek gissen en raden, maar degelijk onderzoek en nazien van de boeken aan de orde is, maar dat als het *niet* hun eigen zaken, maar *de zaak des Heeren* geldt, op eenmaal zekere neiging opwaakt, om den regel die anders in alle ding geldt, op zij te zetten, en te gaan drijven op mystiek.

Blijkbaar speelt hierin dan ook de nooit goed te keuren neiging, om in de zaak des Heeren zich minder interessat te gedragen. Toch zullen we ons wel wachten, dit in het oog vallend verschijnsel *alleen* uit deze zondige neiging te verklaren.

Integendeel, we zijn vastelijk overtuigd, dat hierin óók meesprekt zeker besef, dat wij, menschen, eigenlijk te onbekwaam zijn, om in de zaak des Heeren iets voort te brengen, en dat het deswege eerbiediger is, de beslissing zooveel mogelijk aan den Heere zelf over te laten.

Dit nu is dan vooral natuurlijk en begrijpelijk; als men door een samenloop van om-

standigheden niet in staat noch bekwaam is, om den weg van studie en beleid naar eisch ten einde toe af te loopen.

Toen de Transvaalsche Boeren in 1858, nog onder het gekletter der wapenen een soort staatsrecht in het leven moesten roepen, ontbraken onder hen ten eenenmale die staatslieden en rechtsgeleerden, die bij zoo moeilijke werk hen van raad en voorlichting konden dienen. En dit zoo zijnde, hebben ze hun God in het gebed aangevraagd, of Hij hun gebrek vervullen wilde.

En zoo nu ook komt het herhaaldelijk in de historie van Christus' kerk voor, dat kerkelijke vergaderingen geroepen werden om te gaan leiden en regelen, zonder dat het haar nog mogelijk was, om elke zaak die voorkwam, bij het klare licht der beginselen en het helder schijnsel der historie te bezien.

In zulke toestanden nu, is het natuurlijk, kan het niet anders, en is het zelfs plichtmatig, dat men zijn hulpeloosheid voor God klagende, Hem aanroep, om, als we zoo zeggen mogen, het manna uit den hemel te geven, en met den krommen stok van het menscheitlijk beleid of onbeleid den rechten slag te doen.

Zoo is het keer op keer gegaan, en hierin school zoo weinig zonde, dat de Heere soms wonderbaar geholpen heeft.

Den verkeerden weg ging men eerst later op, *indien men van wat in nood moest en kon, een STELSEL ging maken, en verzuimde de voorschands ontbrekende studie op touw te zetten*.

Erger nog, indien men, als later studie en beleid, als vrucht van onderzoek *wel* mogelijk werd, zich hietegen ging verzetten, *als tegen een te vreesen kwaad*.

En het *allerergst*, indien men, duchtende, dat zijn eigen denkbeelden de proef der studie en van degelijk onderzoek niet zouden kunnen doorstaan, deswege die studie en dat onderzoek liefst op een afstand hield.

We verliezen daarom volstrekt niet uit het oog, dat de Synodale vergadering evenals elke kerkelijke vergadering een eigen karakter draagt.

Wat Wallaceus sterk uitsprak, is volkomen waar: „In een Synode voert de Heilige Geest het voorzitterschap.” Maar wil dit nu zeggen, dat men dus een voorzitter uit de menschen misst, en dat men den voorzittersstoel onbezet liet? Natuurlijk niet. Juist opdat de Heilige Geest zou voorzitteren werd er een lid, als voorzitter tot zijn *instrument en orgaan* gesteld.

Zelfs mag hetgeen uit de dagen der heilige apostelen beweerd wordt, dat zij hun besluiten namen als „hebbende het alzo den Heiligen Geest en ons goed gedacht”, niet zonder meer op de besluiten van latere Synoden worden toegepast.

Destijds was er onteelbaar-makende inwerking van den Heiligen Geest, thans niet meer. Wel zegt Rome dat dit nog zoo is, maar onze Belijdenis staat hier tegenover.

Maar ook afgescheiden hiervan belijden toch ook wij, dat geheel de gang van Jezus' kerk één doorgaande ontwikkeling is, die door den Heiligen Geest geleid wordt. Maar ook dit is nooit anders verstaan noch te verstaan, dan dat in al de worsteling en moeite, door al de spanning en vervolging heen, en onder het steeds dieper indringen van menscheitlijke studie in de goudmijn des Woords, de Heilige Geest ons steeds klaarder den weg, de waarheid, en het leven toont.

Onze conclusie kan derhalve geen andere zijn, dan dat elke Synodale vergadering die in staat is, om over het noodige onderzoek, over de noodige studie, en over het noodige beleid te beschikken, van Godswege gehouden is, dit licht te ontsteken, en bij het schijnsel van dit licht te handelen en te besluiten, en dat een Synode die niet alzo te werk gaat, maar op mystiek en ingeving wil drijven, ook dan nog als nauwkeurige kennis van beginselen en toepassing der beginselen mogelijk is, *tegen de ordinantien des Heeren* ingaat.

Dat men nu te dien einde van oudsher de gewoonte had, er de hoogleraren in de theologie bij te roepen, heeft niets dat bevreemden kan.

Vrijmachtig deelt de Heere zijn talenten uit. Een, drie, vijf. En nu ligt het in den aard der zaak, dat gemeenlijk en in den regel bij de benoeming van een hoogleraar zal worden omgezien, of er ook een „man van de vijf” is, en zoo die er is, zal men dien nemen.

Wilde men derhalve de hoogleraren uitsluiten, zoo zou men gevaar loopen van juist zulke mannen van verre te laten staan, die de Heere in zijn vrijmacht soms het meest bekwaamd heeft.

Dit vooreerst, en dan in de tweede plaats, weet men maar al te goed, hoe weinig tijd er voor predikanten voor verstrekkende en diepgaande onderzoeken overblijft. Niet alsof ze niet voortstudeerden. Wie dat *niet* doet, is geen echt Dienaar des Woords.

Maar het is hun in den regel niet gegund, hierbij zoo diep in het verleden en in de beginselen in te dringen, dat hun conclusie uitputtend zou zijn.

Hoogleraren daarentegen hebben dit zeer groote voordeel, dat in dit onderzoek juist de hun aangewezen arbeid ligt, en dat ze door colleges en examens, de vrucht van hun arbeid veelal zoo in hun bewustzijn meedragen, dat ze op staanden voet de gewenschte inlichting kunnen geven.

Uit dien hoofde zijn zulke mannen voor een snel werkende Synode juist *geknipt*.

Te Middelburg heeft een ieder dit in Prof. Dr. Rutgers b. v., met eigen ooren kunnen constateeren.

Slechts één ding mogen hoogleraren op een Synode niet hebben. Geen beslissende stem. Geen keurzaam. Geen deel in het besluit.

En toch die *keurstem* juist is het, waarop het aankomt.

Verkiezing in het kerkelijke.

V.

Resultaat van het dusver besprokene was, 1º, dat de Gereformeerde kerken het juiste beginsel beleiden, door te erkennen dat de machtsbevoegdheid in de geïnstitueerde kerk door het Hoofd der kerk, d. i. Christus, ge-
legd is op de *gemeenlijke geloovigen*; 2º, dat de Gereformeerde kerken, toen het op regeling en ordening aankwam, met het oog op de volkskerk, op de eischen van overheid en van collatoren, en op reeds dreigende ketterijen, de gevolgtrekkingen van dit beginsel *niet* hebben aangedurfd, en feitelijk de gemeente weer op zij hebben gedrongen; 3º, dat ze dit afgaan van haar beginsel hebben goedgepraat door de fictie, alsof de gemeenten stilziggend naar machtsbevoegdheid hadden overgedragen; 4º, dat ze slechts een schijn voor de gemeente gered hebben in het recht om bezwaren in te brengen tegen een verkozen; 5º, dat zij de verkiezing van predikanten op die wijs geheel aan den kleinen kerkeraadslag trokken, onder allerlei obligatie aan overheid en niet-kerkelijke macht; en 6º, dat alleen bij de verkiezing van ouderlingen en diakenen, als van minder gewicht, de mogelijkheid althans werd opengelaten, om aan de gemeente recht van keus uit voorgedragen tot het dubbele cijfer te gunnen.

Wat hier thans nog aan is toe te voegen, knoopt zich vanzelf aan dit zesde punt vast.

Er dient namelijk nog op gewezen te worden, dat de Kerkenordering van 1619 zelfs dit kiezen uit een dubbele voordracht nog niet eens aan de *gemeente waarborgde*.

Al wat ze deed was, de mogelijkheid er voor openstellen. Maar op zichzelf liet de Kerkenordering van 1619 evenzeer toe, dat ook de verkiezing van ouderlingen en diakenen geheel aan den kerkeraad werd getrokken, *cooptatie* in den vollen zin des woords; behoudens natuurlijk het recht niet van de gemeente, maar van *elk lid* der gemeente (wat heel iets anders is) om bezwaren in te brengen, die dan toch weer door den zich coöpteerenden kerkeraad werden beoordeeld.

Ja, sterker nog, niet alleen dat de Kerkenordering van 1619 ook dit toeliet, maar ze schreef het zelfs in de eerste plaats voor. Het was niet: keuze uit voordracht door de gemeente, en desnoods, als dat niet kan, cooptatie; maar omgekeerd, werd eerst als regel de cooptatie gesteld, en daaraan toegevoegd dat het ook door keuze uit voordracht kon.

In beginsel werd dus aan de gemeente niet anders gewaarborgd dan het recht van reclame voor elk lid voor een *in casu* partijdigten rechter.

Dit nu heet in het artikel wel een privilege der gemeente, maar ook dit is het feitelijke niet.

Bezwaren kunnen desnoods ook door iemand *buiten* de gemeente worden ingebracht. Stel b. v. er was iemand benoemd, dien men te goeder trouw voor een eerlijk, deugdelijk Christen hield, en iemand, buiten de gemeente staande, wist beter, en had de bewijzen in handen van een eerlijk schanddaal te zijnen laste, waarvan in zijn dorp niemand wist, en hij meldde dit aan den kerkeraad, — zoudt ge meenen dat de kerkeraad hierop dan niet evengoed had te letten, als dat er bepaaldelijk klacht van een lid der gemeente ware ingekomen?

Zulk recht van reclame kan feitelijk nooit verder strekken, dan om ter kennis van wie zulks aangaat, feiten of geruchten te brengen, die, had de kerkeraad ze vroeger geweten, hem van het doen der keuze zouden hebben afgehouden. Alzo de mededeeling van een of andere zondige of schuldelijke daad of uitlating, of ook de mededeeling van eenig geschrift, waaruit blijkt dat hij afwijkt van de Belijdenis der kerk.

Verder strekt dit recht niet. Noch de geschiktheid van den persoon, noch de verkiezingswijze van den persoon komt in aanmerking. En zoo dikwijls de reclame gepoogd heeft, dit meerdere recht te doen gelden, ving ze altijd bot.

Dit kon dan ook niet wel anders ter wille van hetgeen men verschuldigd was aan de eere en den goeden naam van den betrokken persoon.

Hij was voorloopig verkozen; zijn naam was in de gemeente afgekondigd; er was reclame tegen hem ingebracht. Trok nu de kerkeraad, tengevolge dier reclame, zijn verkiezing in, dan stond deze breder te slechter naam in de gemeente bekend. Dit nu kon, en moest zelfs, in zoover er in leer of leven dingen van hem aan den dag waren gekomen, die, zonder nu tot censuur of ban aanleiding te geven, toch de verkiezingswijze uitsloten. Maar dit moest en kon niet, waar tegen den persoon in zijn leer en leven niets viel in te brengen, en er alleen betoogd werd, dat deze verkozen broeder of de talenten voor het ambt miste, of de deogenoemde sympathie van de klager.

En dit op zichzelf, uit in aard reeds, zoo een beperkte recht, werd nu nogmaals beperkt door de partijdigheid van den rechter die oordeelen zou.

In onze kieswet voor de staatsburgerlijke verkiezing is bepaald dat ter laatste instantie niet het burgerlijk bestuur dat de kiezerslijst opmaakte, maar een onafhankelijk rechter over de reclame oordeelen zal.

Doch zoo was het hier niet. De klacht stond ter beoordeeling aan het college zelf dat de verkiezing gedaan had, en derhalve niet gaarne zijn eigen werk vernietigde, of tegenover den klager ongelijk toegaf. Hooger op kon het ook wel voor de Classis gebracht, maar ook op de Classis waren enkel kerkeraden vertegenwoordigd, die uiteraard niet geneigd waren, om aan gemeentelieden tegenover een kerkeraad gelijk te geven.

En dan komt hier nog bij, wat we boven reeds opmerkten, dat het volstrekt niet hetzelfde is, of het recht van reclame aan de

gemeente als z

lid wordt geg

Zal de gem

gemeente won

meente verga

ring der geme

worden geda

slaagd, en mo

gestemd word

men, en kwa

de gemeente l

tuurlijk zou h

de schaal leg

lij al niet w